

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор”
област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.2. Психология
(Психология на труда и професионална психо-диагностика)
на Емелина Валентинова Заимова-Цанева,
докторант към ЮЗУ „Неофит Рилски”,
Философски факултет, катедра Психология

Тема на дисертацията: „Зависимости между удовлетвореността от професионалната дейност и съвместното съжителство”

Изготвил: доц. д-р Бойко Николов

Емелина Валентинова Заимова-Цанева е докторант по Психология на труда и професионална психо-диагностика във Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”. Последователно придобива бакалавърска степен по Психология и магистърска степен по Криминална психология. И при двете образователни степени защитава с отличие дипломни разработки под научното ръководство на доц. д-р Б. Николов. Владее английски, испански и руски език, което е отлична предпоставка да публикуване резултати от собствени изследвания на тези езици.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Дисертацията на докторант Емелина Заимова – Цанева има вида на психологично изследване, разгърнато около два психични феномена. Това е ясно изразено в заглавието: „Зависимости между удовлетвореността от професионалната дейност и съвместното съществуване“. Изследването се раздвоява след изясняване на психичния феномен „удовлетвореност“ и симултанното му проследяване като диференциран в двете основни житейски ситуации: в **професионалната дейност** и като психо-социална характеристики на **съвместното съществуване**. Темата е актуална, защото засяга проблематика, касаеща ежедневиия и бъдещия живот на всички хора по света. Непрекъснатият стремеж за увеличаване на печалбата в конкретна производствена, или обслужваща сфера е свързан с тенденцията за лично благополучие и щастие на конкретните управленски и изпълнителски кадри.

Дисертацията е с общ обем от 249 страници, структурирани в увод, три глави, обобщение, изводи, препоръки, приноси, използвана литература и

четири приложения с инструментариума на изследването. За да защити основната си цел и да проследи заложените в психологичното си изследване психични феномени, авторката използва 179 литературни източника, от които 67 са на латиница, а 112 – на кирилица. Използвани са и 10 препратки към Интернет адреси. Резултатите от проведените изследвания са представени в дисертацията с помощта на 45 информативно озаглавени таблици и 21 графики. За разясняване на теоретични проблеми Емелина Заимова-Цанева успешно използва и 8 фигури-схеми, една от които има вида на собствен модел, за извеждане същността на феномена „удовлетвореност“.

Още в увода, докторант Заимова-Цанева запознава читателя с двете основни сфери на личностно-социалния живот, в които ще разгърне изследователския си интерес. Това са **интимната** (семейство, партньорски връзки, приятелства) и **професионалната сфера**. Става ясно, че феноменът удовлетвореност няма да бъде изследван поотделно и само в тези плоскости, а ще се търси баланс между тях в динамично променящите се условия за личностно-професионална реализация, с фокус върху връзките на зависимост между удовлетвореността от съвместното съжителство и професионалната дейност.

Първа глава е теоретична и в съдържателно отношение в нея е направен обзор на автори и трудове, третиращи двете основни сфери, на които е посветена дисертацията – семейната и професионалната. Последователно е изведена същността на психичния конструкт „удовлетвореност“. Отделено е съществено място и внимание за извеждане на факторите и равнищата на удовлетвореност в България и ЕС, за същността на трудовата дейност, за основните компоненти и видовете труд. В детайли е изведен проблема за основните индикатори за изявена удовлетвореност от труда. Аналитично и детайлно е изложението за семейната сфера, като акцент се поставя върху същността, функциите и проявленията на брачните отношения, удовлетвореност–неудовлетвореност в брака, като се обосновава и необходимостта от изследване на връзките между професионалната дейност и семейството, най-вече баланса между тях.

ПОЗНАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА

Докторант Емелина Заимова-Цанева демонстрира високо ниво на познаване и интерпретиране на заложения в психологичното изследване научен проблем. Това много добре се разкрива в Глава първа, където, след

представяне на различни автори и концепции, тя изказва собствено мнение и задълбочени анализи.

Използваният в заглавието израз „**Зависимости**“ разкрива сложността на дисертационната разработка - психичният феномен „удовлетвореност“ ще бъде разгледан, анализиран и изследван в две плоскости: по отношение на професионалната дейност и по отношение на съвместното съществуване. Допълнителното усложнение е свързано със желанието на авторката да проследи и тяхната детерминирана позиция от фактори като населено място, пол, възраст, образование, със или без граждански брак, продължителност на връзката, както и наличието или отсъствието на деца. Така, на читателя му става ясно защо са необходими толкова много изследователски задачи, които впоследствие прерастват в работни хипотези за проследяване.

Втора глава на дисертацията представя дизайна на изследването. Става ясно, че основната цел на докторанта е да установи връзките на обусловеност между удовлетвореността от професионалната дейност и удовлетвореността от съвместното съжителство. Извадката, чрез която проследява целта, задачите и хипотезите включва 330 лица, от които 214 са жени и 116 - мъже. По-голямата част от извадката – 246 лица имат деца, като преобладават партньорските отношения, съответно - 195 лица са семейни, а 92 живеят на семейни начала.

Диференцирането на задачите като организационни и изследователски разкрива докторант Емелина Заимова-Цанева като компетентна да изгради и работните хипотези, доуточняващи посоката на изследователската работа. Основната хипотеза предполага да се разкрие съществено различие в изразеността на удовлетвореността от професионалната дейност, като детерминирано от съвместното съжителство. Тази основна хипотеза е конкретизирана чрез седем работни хипотези, които предполагат липса на полови различия в удовлетвореността от професионалната дейност и съвместното съжителство, както и наличие на значими различия в зависимост от образователния ценз. Докторант Емелина Заимова-Цанева набляга на очакването за наличие на позитивна връзка между удовлетвореността от професионалната дейност и съвместното съжителство, като допуска удовлетвореността от професионалната дейност да е пряко зависима от удовлетвореността от съвместното съжителство.

Методическият инструментариум е адекватен на целите на изследването и включва: Въпросник за изследване на удовлетвореността от организацията на работното място с девет подскали, разработен от Русинова и колеги; Скала

за удовлетвореност от семейството с прилагателни (Barraca et al., 2000); Въпросник за изследване на удовлетвореността от брака (Столин и др., 1984). Статистическата обработка на данните е осъществена с помощта на честотен, дисперсионен, корелационен и регресионен анализ. Реализирани са айтемен и факторен анализ, както и проверка на консистентността на използваните методи чрез α на Кромбах.

Ценен принос на труда е и факта, че в Глава трета авторката представя собствена адаптация на две методики за изследване на удовлетвореността от съвместното съжителство. Разработката завършва с Обобщение, изводи, препоръки и приносни моменти.

Получените резултати свидетелстват за наличие на средна удовлетвореност от работата. Не се установяват полови, но са налице значими различия в зависимост от образованието при удовлетвореността от професионалната дейност. Констатират се значими различия в удовлетвореността от съвместното съжителство в зависимост от образованието, но липсват полови такива. Установяват се умерени позитивни връзки между удовлетвореността от работата и съвместното съжителство, като резултатите свидетелстват за пряка зависимост на удовлетвореността от професионалната дейност и удовлетвореността от съвместното съжителство.

Авторефератът отразява адекватно дисертационната разработка. Включени са приносите и публикационната активност на докторанта. Представени са 4 публикации (2 самостоятелни и 2 в съавторство,) от които една под печат по темата на дисертацията.

Приемам теоретичните и практическите приноси на дисертацията, но у мен остана едно учудване. Убеден съм в знанието на докторант Заимова-Цанева, че извадка от 330 лица, при която показателите като пол, населено място, образование и семейно положение са неравномерно разпределени, не може да бъде „представителна извадка от граждани на Р България“ Само тя може да каже откъде идва това подвеждане и допускане на подобна грешка.

Заключение:

Налице е актуален и съдържателен дисертационен труд, в който са представени резултати от проведено емпирично проучване на връзките между удовлетвореността от работата и съвместното съжителство. Работата има ясни задачи, а за решаването им е приложен подходящ за изследване на проблематиката инструментариум. Подбрани са статистически процедури и

методи, които отговарят на поставените цели и издигнатите хипотези. Резултатите са таблично и графично представени, като са интерпретирани по подходящ начин. Получените данни са значими и релевантни на поставените цели и задачи.

Дисертацията отговаря на критериите за придобиване на научна и образователна степен “доктор”.

Отчитайки позитивните страни на научната разработка, предлагам на уважаваното научно жури да присъди на Емелина Заимова-Цанева образователната и научна степен „доктор”.

26.04.2018 г.

Член на научното жури: .....

Благоевград

/доц. д-р Бойко Николов/